

УДК 574.1:598.115

В. І. СТРИГУНОВ,

завідувач кафедри зоології, фізіології та валеології, кандидат біологічних наук, доцент.

Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «КНУ»,

Д. М. ГОРБАЧОВА

студентка природничого факультету.

Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «КНУ»,

ЗМІЇ КРИВОРІЖЖЯ: ЗАГРОЗИ МНИМИ І РЕАЛЬНИ

Анотація. В тезах надано характеристику 6 видам змій, які мешкають на території Криворіжжя. Розглянуті їх морфологічні ознаки і відмінності. Дана оцінка можливих загроз для населення Криворіжжя. Встановлено, що реальну загрозу представляє один отруйний вид – степова гадюка.

Ключові слова: Криворіжжя, змії, морфологія, отруйні, неотруйні.

Глибоке вивчення невідомих сторін життя плазунів вельми цікаве як у теоретичному, так і у практичному плані. По – перше, плазуни вважаються основою філогенетичної гілки вищих хребетних, а у ряді випадків незамінними об'єктами екологічних, морфологічних і генетичних досліджень. По – друге, пізнання та уточнення ареалів плазунів, в значній мірі полегшує розробку низки зоогеографічних проблем.

Плазуни являються невід'ємною частиною навколишньої природи тому, що приймають участь у кругообігу речовин і потоку енергії. В зв'язку з глобальним потеплінням, яке торкнулося і Криворіжжя, склалися оптимальні умови для існування пойкилотермних (з непостійною температурою тіла) тварин до яких відносяться і змії. З одного боку це сприяє збагаченню місцевої фауни, а з іншої викликає занепокоєння забобонного населення, ажіотаж в засобах ЗМІ. З давніх часів люди інстинктивно боялися змій, цей страх залишається і сьогодні. В нашому місті ми кожену весну, літо і осінь отримує дзвінки переполоханого населення, міського і районних виконкомів, МЧС, журналістів телеканалів і газет про те, що у них змії в будинках, на присадибних ділянках, в підвалах та гаражах, в трасах комунікації, складських приміщеннях тощо. Вирішення цієї проблеми ми присвятили наше дослідження.

На території міста Кривого Рогу і в його околицях з 1982 по 2015 рр. нами зареєстровано перебування 6 видів плазунів Підряду Змії (Serpentes), з них: 5 видів Родини Вужові (Colubridae) і 1 вид Родини Гадюкові (Viperidae). Найбільш чисельні та поширені на Криворіжжі два види вужів – звичайний (N. Natrix) і водяний (Natrix tessellata). У водяного вужа немає жовтих «вусок», а по світло-коричневатому тілу розкидані чорні ромбічні плямки, тому місцеве населення вважає його дуже отруйною змією. Навіть придумали місцеву назву – «шашечна або шахматна змія», і знищують всюди де побачуть. Насправді вужі зовсім неотруйні та навіть не агресивні. Зустрічаються вужі майже в усіх районах Кривого Рогу. Вони поширені в Інгулецькому районі, Жовтневому районі, Тернівському районі, Саксаганському районі, Центральноміському районі, Держинському районі та Довгинцівському районі.

Звичайні вужі живляться рибою, земноводними, гризунами. Зовсім юні вужі годуються пуголовками, личинками тритонів, комахами. А тримісячні полюють і на дорослих амфібій. Водяний вуж головним чином харчується рибою довжиною до 12см. Крім риби вуж водяний живиться ропухами, жабами, пуголовками, мишовидними гризунами. Дійсно отруйни видом у нас є степова гадюка (Vipera ursine). Це невелика за розміром змія, довжина її тулуба зазвичай не перевищує 60см. Тулуб зверху покритий лусочками буро-сірого кольору, уздовж спини світлого відтінку, з зигзагоподібною чорною смугою посередені. Після зимового анабіозу гадюка починає виповзати в кінці лютого на початку березня. Полубляють зимувати в тріщинах ґрунту, порожнинах між камінням, в норах гризунів. Харчування нічим не відрізняється від інших представників виду змій. Переважно харчуються гризунами, ящірками, а восени майже повністю прямокрилими. Дуже рідко їх їжею можуть стати жаби, павуки. Отрута становить небезпеку для дітей, і ослаблених людей з поганим здоров'ям. Смертельних випадків в Україні не зареєстровано. Відомі окремі випадки загибелі коней та дрібної рогатої худоби. Отрута гематропного типу - впливає в першу чергу на кров і судини. Звільнення з тканин фізіологічно активних речовин, викликає падіння артеріального тиску, підвищення судинної проницності, порушення трофіки тканин (через розладів мікроциркуляції та розвитку набряку і геморагій), і внутрішньосудинне згортання крові. Отрута використовується в медицині. Занесена до Червоної книги України як «вразливий вид». На Криворіжжі зустрічається зрідка по сухим цілинним балкам.

Інші три види змій – жовточеревий полоз (Dolichophis caspius), чотиризмугий полоз (Elaphe quatuorlineata) і мідянка (Coronella austriaca) дуже рідкісні, відомі лише поодинокі знахідки на Криворіжжі. Всі вони неотруйні та занесені до Червоної книги України в статусі «вразливий».